

Spatříme-li prastaré důlní dílo, ustrneme v údivu nad nesmírnou agilností starců, kteří si dokázali podrobit zemské nitro v době, kdy nebyly známy prakticky žádné podpůrné prostředky pro ulehčení jejich namáhavé práce.

Význam hornictví

Trochu s nadsázkou se dá říct, že u nás odjakživa existovaly doly, které ve svém nitru ukrývaly zlato a stříbro, a také horníci, kteří měli zájem je provozovat. Přes pozitivní účinek prvních horních zákonů (jihlavského a kutnohorského) měla na rozšíření hornictví nejzávažnější vliv listina krále Václava IV. z roku 1392. V ní je stanoveno, že nikdo není oprávněn zmocnit se hornické osoby nebo jejího majetku, aniž by toto oprávnění obdržel od mincmistra v Kutné Hoře. Volný pohyb horníků byl konečně v plné míře legalizován.

Stát, reprezentovaný králem, měl v dávné minulosti omezené možnosti, jak získat nezbytné peníze pro chod a potřeby království. Vedle nejistých běžných daní byly zdrojem peněz jednak královské lenní statky, jednak doly, které dodávaly stříbro do královské mincovny. V případě dolů a mincovny se jednalo o přímé výnosy, které král pobíral jednak z desátku a vlastních podílů na dolech, jednak z mincování vydobytého stříbra. Horní města byla prosta daní, ale za tureckých válek nebo při obraně země, když byly vypsány válečné daně, platila je i horní města.

Královské mincovny často sloužily králům jako zdánlivě bezedné domácí pokladničky. V průběhu prakticky celé historie mincovny v Kutné Hoře z ní panovníci obvykle čerpali více, než byla schopna dodat. Na přelomu 16. a 17. století byly na již značně povadlý Jáchymov odkazovány státní dluhy všeho druhu, přestože úhrn příjmů z jáchymovských dolů už nestačil ani na krytí úroků z nich.

Ani dolování samo nebylo bezproblémové. Pomineme-li výnosné doly, většina ostatních po většinu času vyžadovala nějakou formu dotací. Regální pán nejen odpouštěl nebo na řadu let odkládal placení desátku, ale i přímo financoval určitá důlní díla (např. dědičné štoly), aby hornictví v dané oblasti neskomíralo. Aby bylo například už v polovině 16. století možné prokutat do hloubky téměř 500 metrů jáchymovské rudonosné pásmo důlními díly, bylo během několika málo let zapotřebí zaměstnat nejen tisíce horníků, ale i tisíce dřevorubců a uhlířů, nepočítaje i jiné profese. Tito všichni žili z těchto dolů. Kdyby tedy panovník z těchto dolů vůbec nic nezískal, kromě poplatku za ražbu mincí, pak nepřímý zisk státu z rudních žil, které daly do oběhu kov a zajistily živobytí tolika lidí, by byl už postačujícím důvodem přát si udržet tyto doly i za cenu finančních injekcí v činnosti co nejdéle. Dostáváme se tak k nepřímým „výnosům“ z dolování, které ve svém důsledku měly významnější dosah, než zisky přímé.

V první řadě pomohlo hornictví kolonizovat neobydlená území království. Obvykle osamělý prospektor se mnoho let s prodělkem pokoušel o úspěch při hledání rudních žil. Ve svém nejbližším okolí byl jistě považován za podivínského „hledáče štěstí“. Teprve tehdy, když byl úspěšný, si kdesi v kopcích postavil obydlí. Posléze v okruhu dolování vyrostlo hornické sídliště a místo dostalo nějaké jméno, které vešlo do dějin. Stavěly se cesty i tavicí hutě, pruhy vykáceného lesa byly obdělány na pole. Ze sídlišť se staly vesnice, z vesnic hornická městečka a města. S přibývajícím obyvatelstvem narůstal stav dobytka a les, ustupující před civilizací, se vzdaloval stále více od dolování.

I když nám chybí množství dokladů o tehdejších pracích v dolech, vidíme zcela jasně, co dolování provázelo. Pro dopravu důlního dřeva z trutnovských lesů do Kutné Hory se upravovaly břehy na Labi, kvůli dolům a mincovně v Budějovicích byla učiněna splavnou Vltava, což následně usnadnilo i dopravu veledůležitých kuchyňské soli do země. Ve Slavkovském lese najdeme umělé vodní koryto dlouhé více než 20 km, vedoucí od kynžvartského rybníka až ke Krásnu. V Krušných horách byla na plavení dřeva z Kraslic vybudována stoka na Stříbrném potoce, jako energetický zdroj sloužil mnohakilometrový Blatenský vodní příkop i četné vod-

ní struhy v okolí nejen Jáchymova. Obdobná zařízení, včetně báňských rybníků, najdeme pochopitelně i jinde, kde se jen trochu významněji dolovalo.

Při dnešní znalosti průběhu historie se zdá být nepochopitelné, jak bylo vůbec možné při někdejších věčných sporech a téměř nepřetržitých válečných třenicích začít s účelnou důlní těžbou, když horníci a jejich koně, kteří vykonávali veškeré důlní práce, byli používáni hned jednou, hned druhou stranou k zápolení místo k dolování. Snad svou roli sehrály i bezesné noci lidí, toužících po drahém kovu. Je mnoho míst, kde ani dnes nenalezneme žádnou stopu po jakémkoli kovu, přesto je zdobí rýžovnické kopečky, coby výsledek marných pokusů jakýchsi diletantů, prahnoucích po vysněné modle.

vodní struhy v jáchymovském okolí dodávaly energii k pohonu těžních strojů i zařízení úpraven

(2003)